DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.50993>

Authenticity process is conducted by

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 21-04-2021
Kabul Tarihi: 17-05-2021
On-line Yayın: 31-08-2021

Article Type: Research article
Submitted: 21-04-2021
Accepted: 17-05-2021
Published Online: 31-08-2021

Atıf Bilgisi / Reference Information

Sevim, Y. & Gezer Şen, B. (2021). Teknolojinin Hayatımıza Farklı Bir Dokunuşu: Aile Eğitiminde Çevrimiçi Olmak. *Journal of History School*, 53, 2723-2752.

TEKNOLOJİNİN HAYATIMIZA FARKLI BİR DOKUNUŞU:

AİLE EĞİTİMİNDE ÇEVİRİMİÇİ OLMAK¹

Yelda SEVİM² & Burcu GEZER ŞEN³

Öz

Bu çalışmada teknolojik gelişmelerin eğitime etkisi ve buna bağlı olarak aile, evlilik ve boşanma eğitimlerine olan etkileri tartışılmaktadır. Günümüzde salgın hastalıklarının da etkisiyle çevrimiçi eğitimlerde artış gözlenmektedir. Son zamanlarda boşanma oranlarındaki artışlar evlilik öncesi, boşanma sırasında ve boşanma sonrasındaki eğitimlerin ne kadar önemli olduğunu bizlere göstermektedir. Yurt dışında aile, evlilik ve boşanma eğitimlerinin tarihçesi eskilere dayanmaktadır. Ülkemizde evlilik öncesi ve evlilik aşamasındaki eğitimlerin nispeten yaygınlık kazanmasına rağmen boşanma eğitimlerinin çok az olduğu görülmektedir. Çevrimiçi teknolojiler aile, evlilik ve boşanma eğitimlerinin verilmesinde işlevsel bir alternatiftir. Ülkemizde var olan ihtiyaca cevap verebilmek adına bilimsel çerçevede topluma uygun çevrimiçi aile, evlilik ve boşanma eğitimlerinin geliştirilmesi ve güncel hale getirilmesi gerekmektedir. Aile eğitimlerinde evdeki ilişkilerin güçlendirilmesi ve ailenin gelişimini desteklenmesi amaçlanmaktadır. Evlilik eğitimlerinde “evlenecek bireylerin” veya “evli çiftlerin” birbirlerini daha iyi tanıması ve sağlıklı bir iletişim kurmasının sağlanması hedeflenmektedir. Boşanma eğitimlerinde ise amaç, ayrılık kararı alan karı-kocaların, boşanma süreci ve sonrasında ortaya çıkabilecek stresle ve olumsuzluklarla nasıl başa çıkabileceklerine dair bilgilerini

¹ Makale yazımı yazar etki oranı: 1.yazar: %50, 2. yazar: %50.

²Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümü, ysevim@firat.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1690-3015

³ Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, burcugezersen@firat.edu.tr, Orcid: 0000-0003-3782-2377

artırmak, boşanmanın sonuçlanmasıyla çocukların yeni yaşama ilişkin adaptasyon sürecini hızlandırmak ve bireylerin arasında çıkabilecek çatışmaları ve olumsuz etkileri en aza indirmektir. Çocukların, ebeveynlerin ve yakın çevrelerinin ruh sağlığı için bu eğitimler son derece önemlidir. Bu eğitimlerin çoğaltılması toplum sağlığı için önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji, Çevrimiçi Eğitim, Aile Eğitimi, Evlilik Eğitimi, Boşanma Eğitimi.

A Different Touch of Technology to Our Lives: Being Online in Family Education

Abstract

In this study, the effects of technological developments on education and consequently on family, marriage and divorce education are discussed. Nowadays, there is an increase in online training with the effect of epidemic diseases. The recent increases in divorce rates show us how important pre-marriage, divorce and post-divorce training is. The history of family, marriage and divorce education abroad is old. Although pre-marital and marital education is relatively common in our country, it is seen that divorce education is very low. Online technologies are a functional alternative to family, marriage and divorce education. In order to meet the needs of our country, it is necessary to develop and update family, marriage and divorce trainings suitable for the society in a scientific framework. Family trainings aim to strengthen the relationships at home and support the development of the family. Marriage training aims to enable individuals to marry or married couples to get to know each other better and to establish a healthy communication. The purpose of divorce trainings is to increase the knowledge of husbands and wives who decide to divorce about how to cope with the stress and negativities that may arise during and after the divorce process, to accelerate the adaptation process of the children regarding the new life with the conclusion of the divorce, and to minimize the conflicts and negative effects that may arise between individuals. These trainings are extremely important for the mental health of children, parents and their immediate environment. Increasing these trainings is important for public health.

Keywords: Technology, Online Education, Family Education, Marriage Education, Divorce Education.

GİRİŞ

Bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle oluşan sosyal etki, birçok disiplinde araştırmaların odak noktası haline gelmiştir. Aile araştırmacıları konunun önemini kabul etseler de, az sayıda kuramsal veya uygulamalı çalışmanın mevcut olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda geliştirilmiş kuramsal yaklaşımlardan biri

olan Sosyoteknolojik Aile Modeli, hem cep telefonları, kişisel bilgisayarlar gibi çok işlevli teknolojilerin etkisini hem de bu teknolojilerin aile bağlamına nasıl dahil edildiğini konu edinen ekolojik bir yaklaşım içermektedir. Bilgi teknolojilerinin aile yaşamına etkilerinin anlaşılabilmesi amacıyla ailelerin dahil olduğu sosyoteknolojik yaşam dünyasının nüanslarını ve karmaşıklığını yakalayan tutarlı bir modelin geliştirilmesi gerekmektedir. Mevcut teknolojilerle aile içi iletişimde potansiyel olarak niteliksel bir değişim gözlenmektedir. E-posta ve anında mesajlaşma özellikleri, dünya çapındaki aile üyelerinin iletişim kurmasına kolaylık tanır. Günümüzde pandemi süreciyle birlikte çevrimiçi iletişimin ve eğitimin önemi artmıştır. Bu çalışmada uzaktan eğitimin önemli bir boyutu olan çevrimiçi eğitimlerin aile ve evlilikle ilgili çalışmalara ne derece katkı sağladığından ve çevrimiçi aile, evlilik ve boşanma eğitimlerinden bahsedilecektir.

Öncelikle çevrimiçi eğitimin kapsamını incelemekte yarar vardır. Çevrimiçi eğitim, dünya çapında web, e-posta, sohbet, yeni gruplar ve metinler aracılığıyla eğitim vermek için bilgisayar ağları üzerinden sağlanan sesli ve görüntülü konferanslar gibi bir dizi teknolojiyi kapsar. Öğrencilerin kendi seviyelerine göre kendi hızlarında öğrenmesine yardımcı olur. Çevrimiçi eğitim, çok sayıda kaynak ve dikkatli bir planlama gerektirir. Burada, öğretmenler içerik bilgisinin aktarıcısı olmaktan çok kolaylaştırıcı olarak hareket eder. Bilgi ve iletişim teknolojileri, öğrencilerin öğrenme deneyimini geliştiren bir kaynak olarak kabul edilir. Öğrenciler, herkese açık olan e-öğrenme araçlarıyla öğrenirler. E-öğrenme, yenilikçi ve etkileşimli içerik sunumu yoluyla öğrenmeyi eğlenceli hale getirmiş ve öğrenciler için cazip olduğunu kanıtlamıştır (Indira ve Sakshi, 2017, s. 32).

Bu doğrultuda uzaktan öğrenmenin avantaj ve dezavantajlarına değinmek gerekmektedir. Uzaktan öğrenmenin en bilinen avantajlarından biri mesafeleri ortadan kaldırmasıdır. Örgün eğitimde, uzaktan eğitime göre öğretme ve öğrenme yöntemleri daha kısıtlıdır. Dijital araçlar sayesinde çok çeşitli öğretme ve öğrenme yöntemleri kullanılabilir. Videolar ve oyunlaştırmalı eğitimle öğrenme kalıcı hale getirilebilir. Dersleri tekrar izleme fırsatı sunar. Aynı zamanda daha fazla bireye ve veriye erişim imkanı sağlar. Coğrafi kısıtlılık ortadan kalkar. Örgün eğitime göre çevrimiçi eğitim yöntemleri çok çeşitlidir. Uzaktan eğitim ile önemli miktarda tasarruf sağlanabilir. Zaman esnekliği vardır. Öğrencilerde performans artışı gözlemlenebilmektedir. Çevre dostudur. Dezavantajlı öğrenciler için kolaylık sağlar. Öğretmen öğrencilerin tüm işlemlerini takip edebilir. Uzaktan öğrenmenin avantajları yanında dezavantajları da vardır. Uzaktan eğitimde öğrencilerin dersleri takipteki esnekliği verimsizliğe neden olabilir. Motivasyon eksikliğine yol açabilir. İyi ve kaliteli uzaktan eğitim

platformu geliştirmenin maliyeti ve zorluğu, internet bağlantısı problemleri, bilgisayar eksikliği, teknik aksaklıklar, güvenlikle ilgili sıkıntılar, sosyalleşme imkanının kısıtlı oluşu dezavantajları arasında sayılabilir. Ama sonuçta avantajlarının dezavantajlarından fazla olduğu söylenebilir.

Çevrimiçi eğitimin aile, evlilik ve boşanma eğitimlerindeki kullanışlılığına bakıldığında ülkemizde yaygın olmadığı görülmüştür. Bir arabanın uzun yola çıkmadan önce bakımının dikkatli bir biçimde yapılması, evlilik öncesi eğitime benzetilebilir. Evlilik ncesi eğitimde bireyler, evlilikte karşlarına çıkabilecek olası sorunlarla mücadele konusunda bilgilendirilirler. Evlilikte yaşadığı sorunlarla baş edemeyen çiftlerde boşanma riski daha yüksek olabilmektedir. Boşanmanın zeminini hazırlayan, beş büyük problemi, önem sırasına göre; iletişimsizlik, birbirinden farklı kişiisel gelişim biçimleri, ilişkide yaşanan aksaklıklar, evlilik beklentisindeki uyuşmazlıklar ve ekonomik sorunlar olarak değerlendirecek olursak, ailede bireyler arasında yaşanan sorunların çözümlenmesine yardımcı olacak eğitim programlarına ihtiyaç olduğunu söyleyebiliriz (Sevim, 2018, s.606).

YÖNTEM

Bu araştırma, bir literatür taramasına dayanmaktadır. Literatür taraması, sistematik inceleme sürecinin kritik bir bileşeni olarak kabul edilmektedir. alışmalar için sistematik bir araştırmayı içerir ve çalışmaların tanımlanmasına ilişkin şeffaf bir rapor sunmayı amaçlar, okuyucuları çalışmaları belirlemek için ne yapıldığı ve incelemenin bulgularının ilgili kanıtlarda nasıl yer aldığı konusunda net olarak bilgilendirir (Cooper vd., 2018, s.2). Uzaktan eğitim 1990'ların ortalarında Web'de öğrenmeye dönüşmüştür. Araştırmada veri toplama evrimii aile, evlilik ve boşanma eğitimleri ile ilgili 1999-2021 yılları arasında yayınlanan akademik çalışmaların sosyolojik bir bakış açısıyla derlenmesini içermektedir. Literatür taraması Google Scholar, Web of Science, Jstor, Taylor & Francis, Springer ve Science Direct veritabanlarını içermektedir. Uzaktan eğitim, evrimii eğitim, aile eğitimi, evlilik eğitimi, boşanma eğitimi, evrimii aile eğitimi, evrimii evlilik eğitimi ve evrimii boşanma eğitimi anahtar sözcükleri ilgili arama motorlarında kullanılmıştır. Yapılan aramalar başlıklarda, özetlerde ve metin içerinde gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

1. Teknolojinin Eğitime Yansımaları

Bilgi toplumuna geçişte bilim ve teknolojiye meydana gelen değişimler çoğu alanda olduğu gibi eğitim alanında ve öğretme-öğrenme sürecinde de önemli değişimlere neden olmuştur (Akpınar ve Aydın, 2010, s.71). Geçen yüzyılda iletişim araçlarının daha etkin bir biçimde hayatımıza girmesi ile çeşitlenen ve farklı özelliklerle donanan teknolojik aygıtlar, içinde bulunduğumuz yüzyıldan başlayarak hem ülkelerin en iyisini icat etmek için çabaladıkları bir platform hem de toplumun öncelikli araçları konumuna gelmiştir. Günümüzde teknolojik aygıtlar, sadece kamusal alanla sınırlı kalmayıp, ceplerimize kadar girmiş durumdadır. Hayatımızın her alanında teknolojinin yeni ürünleriyle karşılaşabilmekteyiz. Yaşantımızı kolaylaştırdığı ve zaman yönetiminin kalitesini arttırdığı için gündelik hayatın vazgeçilemezi olan teknolojik araçlar, günümüzde eğitimde de yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yeni teknolojik gelişmelerin etkisiyle, eğitim sisteminde geniş kapsamlı değişimler yaşanmış ve bu sayede okullarda etkili sınıf ortamları oluşturulmuştur. Okullarda eğitim sistemi, yeni teknolojilerle birlikte önemli ölçüde değişime uğramıştır. Kitaplar tabletlere girerek hacmi ve ağırlığı azalmış, tozlu tebeşirlerin yerini akıllı tahtalar almıştır. İnternet bağlantılarının sunduğu uçsuz bucaksız bilgi kaynakları, kitapların yetersiz kaldığı noktada devreye girerek eğitime ayrılan süreyi çok daha etkili kullanmamıza imkan sağlamaktadır.

Teknolojik aygıtlar sayesinde anlama, yazma ve düşünme süreçleri hız kazanarak eğitimin niteliği olumlu yönde değişmiş, eğitim çok boyutlu bir nitelik kazanmıştır. Eğitim içeriklerinin birden fazla duyuya hitap etmesi verimliliğinin artması sağlamıştır. Bu sayede bilgiye ulaşım ve bilginin öğretilmesi daha da kolaylaşmıştır. Bu konu üzerinde, son zamanlarda olumsuzlukları ve zararlarından bahsedilse de teknolojiyi bilinçli kullanmak eğitim sürecini nitelikli hale getirmekte ve öğrenci motivasyonunu arttırmaktadır.

Bireyin ve toplumun gereksinimlerinin odak noktasını eğitim oluşturmaktadır. Toplumun ihtiyaçlarına uygun bireyler yetiştirebilmek, ancak ülkelerin ihtiyaçlarına uygun eğitim programlarını yeniden yapılandırmalarıyla mümkün olabilmektedir. Eğitim, günümüzde çok fazla zamanımızı almaktadır. Doğal insan haklarımızdan biri olan eğitim, yaşamımızın önemli bir bölümünü kapsamaktadır. Günümüzdeki teknolojik imkânların artmasıyla uzaktan eğitimin de yaygınlığı artmıştır. Zaman içerisinde, uzaktan eğitim çevrimiçi öğrenme ya da dijital öğrenme diye adlandırılan terimlerle birlikte anılmaya başlanmıştır. Uzaktan eğitim çevrimiçi eğitim, e-eğitim, e-öğrenme gibi kavramları kapsamaktadır. Uzaktan eğitim, okul gibi, fiziki bir mekân olmaksızın, bireylerin kendi daimi yerleşim yerlerinde eğitim almasıdır. Uzaktan öğrenme, mekân ve zamana bağımlı kalmadan, eğitim araçlarını bireylere dijital ortamda uygun ve esnek olarak sunabilme, farklı teknolojileri kullanabilme, günün her saati

kullanılabilme, öğrenmeye etkin katılım sağlama ve güncellenebilme gibi özellikleri kapsayan modern ve etkili bir öğrenme şeklidir (Telli ve Altun, 2020, s.26).

Uzaktan eğitimin bazı avantajları ile beraber bazı dezavantajları da dikkat çekmektedir. Yapılan çalışmalarda uzaktan eğitim programlarında bazı eğitimciler teknik uzmanlık ve öğretme becerileri konusunda eksik bulunmuştur. Yapılan eğitimi değerlendirme metotları konusunda eksikliklerden bahsedilmiştir. Yüz yüze ders olmamasından kaynaklı öğreten ile öğrenen arasında iletişimin ve etkileşimin olmadığından bahsedilmektedir. Öğrencilerin tanınması ve değerlendirilmesi konusunda da sıkıntılar vardır. Ayrıca maliyet açısından bazı ek harcamalar getirmektedir. Erişim anlamında da birçok öğrenci sıkıntı çekmektedir (Tuncer ve Taşpınar, 2008, s.125).

Yapılan çalışmalar ailelerin evde teknoloji kullanımı konusunda çatışmaya devam ettiğini göstermektedir. Aileler çeşitli ihtiyaçlarla elektronik cihazlar kullanmakta ve bu cihazların evde kullanımı için belirlenen kurallar tartışılmaktadır. Ayrıca aileler, teknolojinin hayatlarında hangi rolü oynadığı ve bilgiye anında erişimin hayatlarını nasıl etkilediği konusunda da çatışma yaşamaktadır. Son olarak aileler sosyal medyanın kullanımını ve çocukları üzerindeki etkisini de tartışmaktalar. (Huisman vd., 2012, s.45).

Çevrimiçi öğrenme üzerine yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu, yapılandırmacı ve sosyal öğrenme teorilerinden esinlenmiştir. Bazı çalışmalarda sosyal öğrenme teorisiyle yapılandırmacı teorinin bakış açısının birbirini desteklediği ve tamamladığını ileri sürmüştür. Cobb, "sosyo-kültürel yaklaşımın öğrenme koşullarına ilişkin görüşleri ele aldığını, yapılandırmacı yaklaşımın ise öğrencilerin ne öğrendiklerine ve bunu yaptıkları süreçlere odaklandığını" savunmuştur (Hrastinski, 2009, s.79).

E-öğrenme, dijital olarak iletilen içerik, ağ tabanlı hizmetler ve özel ders desteği ile etkileşim odaklı bir öğrenme süreci olarak tanımlanabilir. Geleneksel eğitimdeki öğrenenler, öğretenler ve uzmanlardan oluşan standart öğrenme ortamından bilgi teknolojisi tabanlı, kişiselleştirilmiş, esnek, kendi kendini organize edebilen ve işbirliğine dayalı bir öğrenmeye geçişi ifade etmektedir (Markus, 2008, s.11). E-öğrenme, bireylerde bilgi ve performansı artırmak için internet teknolojilerinin kullanılmasıdır. E-öğrenme teknolojileri, öğrenenlere içerik, öğrenme sırası, öğrenme hızı, zaman, medya üzerinde kontrol sağlama ve e-öğrenme materyallerine erişimi yönetebilme gibi imkânlar sağlar. E-öğrenme, zorluklarının yanı sıra öğretenler için de çok sayıda araştırma fırsatı sunar. E-öğrenme teknolojilerindeki yenilikler, eğitimde bir devrime işaret ederek öğrenmenin bireyselleştirilmesine izin verir, öğrencilerin başkalarıyla

etkileşimlerini geliştirir ve öğretene rolünü dönüştürür. E-öğrenmenin eğitime entegrasyonu, öğretmenlerin artık esas olarak içerik dağıtıcıları olarak hizmet etmeyecekleri, ancak öğrenmenin kolaylaştırıcıları ve yeterlilik değerlendiricileri olarak daha fazla dahil olacakları yetişkin öğrenme teorisini uygulamaya doğru geçişi hızlandırabilir (Jethro vd., 2012, s.205).

Teknoloji ve eğitim arasındaki ilişki insanlığın başlangıcından beri ilgi çekicidir. Teknoloji eğitiminin ilkel olarak bu araçların kullanımını başkalarına öğretmekle başladığı söylenebilir. Teknolojik gelişmelere paralel olarak, eğitimde öğrencilerin kendi hızlarında öğrenme fırsatları doğmuştur. Geleneksel yüz yüze öğretimin yerini yazılı materyaller ve bilişim almış ve bu materyaller eğitimcinin yerini alacak düzeye ulaşmıştır. Bilgi çağında teknolojik araçları kullanma becerisine sahip ve toplum için üreten bireylere olan ihtiyaç ortaya çıkmıştır (Öztürk vd., 2012, s.86).

On dokuzuncu yüzyılda yazışma kursları olarak başlayan ve yirminci yüzyılda eğitim televizyonuna dönüşen uzaktan eğitim, 1990'ların ortalarında Web'de öğrenmeye dönüşmüştür. Çevrimiçi öğrenmedeki yükselişe eşlik eden, çevrimiçi eğitimcilerin ihtiyaçlarına hizmet etmeye ve bu gelişen öğretim yöntemiyle ilgili sorunları keşfetmeye adanmış kuruluşlarda ve yayınlarda benzer bir artış olmuştur. Çevrimiçi öğrenme, eğitim sahnesinde yerleşik hale gelmiştir. Önümüzdeki yıllarda talepler doğrultusunda daha fazla öğrenciye hizmet sunan ve daha fazla eğitimcinin aktif rol aldığı bir platform haline gelmesi beklenmektedir. Çevrimiçi eğitimin sağladığı büyüme ve karşıladığı benzersiz ihtiyaçlarla birlikte, geleneksel eğitime göre uzaktan eğitimin daha yüksek standartlar sunduğunu savunanların sayısı artmış ve bu görüş evrensel bir kabul görmeye başlamıştır (Perry ve Pilati, 2011, s.96).

Uzaktan eğitimin neredeyse iki yüzyılı kapsayan bir süreci kapsar ve bu süreç öğrenmenin nasıl gerçekleştiği konusunda önemli değişiklikleri temsil eder. Posta hizmeti yoluyla temel yazışmalardan internet aracılığıyla kullanılabilen çok çeşitli araçlara kadar, toplum yıllar boyunca yeni iletişim biçimlerini benimsemiştir. Böyle bir form olan çevrimiçi öğrenmenin 1980'lerde başlayan bir erişim geçmişine sahip olduğu bilinirken, e-öğrenme olarak adlandırılan başka bir terimin kökenleri tam olarak açıklanmamaktadır. Araştırmacılar bu gelişen teknolojileri kullandıkça, benzer öğrenme ortamlarının tasarlanmasında ve değerlendirilmesindeki zorlukların farkına varmıştır. Farklı öğrenme ortamlarının tasarımı, öğrenme hedefine, hedef kitleye erişime (fiziksel, sanal ve / veya her ikisi) ve içerik türüne bağlı olabilmektedir. Öğrenme ortamının nasıl kullanıldığını ve teknoloji geliştikçe öğrenme çıktılarındaki farklılıkları ayırt eden araç ve tekniklerin etkilerini bilmek önemlidir. Öğrenme teknolojisi ve ilgili

alanlar gelişmeye devam ettikçe, uygulayıcılar ve araştırmacılar henüz ortak tanımlar ve terminolojiler üzerinde anlaşmaya varmış değillerdir. Sonuç olarak, günümüzde de kavram kargaşasının devam ettiğinden ve bu kargaşasının araştırma süreçlerine yansdığından bahsedilebilir. Bu durum uzaktan eğitim, çevrimiçi öğrenme ve e-öğrenme ortamları hakkında çelişkili bulgulara neden olmuştur. Ayrıca konuya ilişkin terimlerin genellikle anlamlı tanımları olmadan birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Uzaktan eğitim, mekansal olarak birbirinden uzak olanların eğitime erişim sağlama çabasını anlatır. Bilgisayarlar verilen eğitime dahil olmaya başladıkça, uzaktan eğitimle ilgili önerilen tanım, elektronik ve basılı medyayı kullanarak öğretim materyallerinin dağıtımı şeklinde ifade edilmiştir (Moore vd., 2011, s.129).

Son yıllarda toplumun değişen ihtiyaçları nedeniyle uzaktan eğitime büyük önem verilmektedir. Hemen hemen tüm akademik çevrelerde eğitim hizmetinin bu şekilde sunulması yoluna başvurulmuştur. Bu tür bir eğitime artan talep daha verimli programlar geliştirme gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Dikilitas vd., 2009, s.174). Ülkelerin uzaktan eğitimi kullanabilmeleri, onların içinde bulundukları çağa ve teknoloji kullanımına ne kadar uygun olduklarını göstermektedir. Giderek yaşlanan bir nüfus olduğumuzdan, yaşam boyu eğitimin önemi daha da artmaktadır. Yaşam boyu eğitime verilen önem, günümüzde gelişmiş bir ülke olmanın kriterleri arasındadır. Uzaktan eğitimin amacı eğitim-öğretimi sürekli bir hale getirebilmektedir.

Günümüzde salgın hastalıklar sebebiyle uzaktan eğitim bir zorunluluk haline gelmiştir. Covid-19 salgını ekonomi ve sosyal yaşam üzerindeki etkisinin yanı sıra eğitimi önemli ölçüde kesintiye uğratmıştır. Buna göre milyonlarca öğrenci, öğretmen ve ebeveynin rutinleri ve faaliyetleri değişmeye zorlanmıştır. Covid-19'un neden olduğu salgın durumu son zamanlarda Üçüncü Dünya Savaşı ile karşılaştırılmaktadır. Milyonlarca insanın günlük yaşamındaki büyük çaplı değişikliklere, bu değişikliklerle ortaya çıkan sonuçlara ve hasarlara vurgu yapılmaktadır. Dünyadaki birçok hükümet tarafından enfeksiyonun daha fazla yayılmasını önlemek amacıyla alınan anti-salgın önlemler, aslında sadece tüm düzeylerde ve sektörlerde ekonomik hayatı etkilemekle kalmamış, aynı zamanda tüm aşamalarda - ilk, orta ve yükseköğretim - eğitim sistemlerindeki büyük değişiklikleri de etkilemiştir (Angelova, 2020, s.285).

2. Aile Eğitimi

Aile eğitimi evdeki ilişkileri güçlendirmek ve pozitif birey, çift ve aile gelişimini desteklemek için tasarlanmış eğitim etkinlikleri olarak

tanımlanmaktadır (Duncan ve Goddard, 2016, s.243). Yapılan çalışmalar aile eğitimlerinde dünya genelinde bazı konulara odaklanıldığını göstermektedir. Bu konular aile sağlığı, aile hukuku, aile ekonomisi, ailede medya kullanımı, sosyal yönleriyle aile, ailede iletişim, aile içi ilişkiler, kaynakların yönetimi, ailede eğitim, ebeveyn eğitimi, cinsellik ve yaşam boyu gelişim şeklinde özetlenebilir. (Gür ve Kurt, 2011, s.35; Osmanoğlu, 2011, s.22).

Aile yaşam eğitimi zaman ve mekan ayrımı gözetmeksizin bütün toplumlarda sürdürülmektedir. Bu eğitimlerin içeriği aile bireylerinin tamamının eğitimsel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hazırlanmaktadır. Bireylerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen bu eğitimler bireylerin kendini ve diğer bireyleri daha iyi tanımasını ve anlamasını, bilgi ve beceri edinmesini ve toplumsal ilişkilerini güçlendirmesini sağlamaktadır. Aile yaşam eğitim programlarında bireylere sağlık, eğitim, ekonomi, sanat gibi pek çok alanla ilişkili geniş kapsamlı bir eğitim olanağı sunulmaktadır (Sevim ve Gezer Şen, 2018, s.663). Aile yaşam eğitimine yönelik Türkiye’de yürütülen çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların 1980’lerden bu yana belirgin hale geldiği görülmektedir. Aile Çocuk Eğitim Programı, Anne Baba Okulu ve Erken Destek Projesi aile yaşam eğitimine yönelik ülkemizde yürütülen programlardır (Hamamcı ve Sevim, 2016, s.78).

Yapılan çalışmalar teknolojinin aile bağlamına nasıl dahil edildiği ve ailenin gelişimini nasıl etkileyebileceği konularına odaklanmaktadır. Çocuklu aileler en yoğun teknoloji kullanıcılarıdır. Belirli bir gelişim aşamasındaki aileler, her biri bilgi teknolojileri kullanımını etkileyebilecek ve bundan etkilenebilecek benzer olayları, görevleri, rolleri ve yapıları paylaşmaktadır (Turow ve Nir, 2000). Sosyoteknolojik aile modeli, insan-teknoloji etkileşimini uygulayıcılar için yararlı olacak şekilde yakalama çabasını temsil etmektedir. Model, bireylerin dinamik doğasını, keşfetme kapasitesini ve bağımlılıklarını dikkate alarak ailelerin teknolojiyle etkileşimini bütünsel bir yaklaşımla incelemektedir. Teknolojik özellikler, bireysel özellikler, aile faktörleri ve aile dışı faktörler şeklinde ifade edilebilecek dört bileşenin karmaşık etkileşiminin aile yaşamını nasıl şekillendirdiği konu alınır. Sosyoteknolojik model, mevcut araştırmaları anlamak, bilgi oluşturmak ve bu bilgiyi uygulamaya dönüştürmek için aile odaklı teorik bir temel sağlar. Yapılan araştırmalar ailelerin bilgisayarla zaman geçirdikçe, iletişim ve uyum seviyelerinin yükseldiğini göstermiştir. Bu bağlamda bilgisayar kullanımının bireylerin iletişim ve uyum düzeylerini geliştirdiği, aileleri ve arkadaşları ile bağlantı hissini artırdığı görüşü öne çıkmaktadır. Bireyler e-postayı aile için iyi olarak algılanan daha samimi iletişimi teşvik ettiği görüşünü savunabilmektedir. Bilgisayar kullanımıyla kazanılan verimlilik nedeniyle aileye ayrılan zamanda da artışlar gözlenmektedir.

Bilgisayar, çocukları evde tutmanın yanı sıra karşılıklı ilgi, etkileşim ve aile etkinliklerini planlamak için bir araç olarak kabul edilebilmektedir. Ayrıca, bireyler bilgisayarı ve interneti eğitim almak, kişisel gelişimi geliştirmek ve eş veya ebeveyn gibi önemli yaşam rollerini desteklemek için kullanmaktadır (Lanigan, 2009, s.588).

Türkiye’de internetin ve diğer bilgi teknolojilerinin aile üzerine etkisi hakkında oldukça sınırlı bir literatür vardır. Osmanoğlu (2011, s.23), yaptığı çalışmada özellikle çocukların internet kullanımında aileleriyle iletişim sorunları yaşadıklarını belirtmiştir. Bu çalışmada, aile üyelerinin aile yaşamı ile ilgili konularda bilgiye ihtiyacı olduğunda başvurdukları kaynaklara ilişkin dağılım incelendiğinde katılımcıların daha çok kendi bilgi ve deneyimlerine başvurdukları, daha sonra uzmanlara danıştıkları veya televizyon programlarını izleyerek bilgi gereksinimlerini gidermeye çalıştıkları, en az başvurdukları kaynağın internet olduğu görülmüştür. TÜİK’in internet kullanan bireylerin son üç ay içinde interneti kullanma amaçlarına bakıldığında (TÜİK, 2020a), 2011 yılında bireylerin bir konuda çevrimiçi eğitim almaya yönelik oranının %5,4 olduğu; staj, kurs veya eğitimler hakkında bilgi arama oranının 2015 yılında %41,3 olduğu; 2020 yılında ise bilgi arama oranının %66,9 olduğu belirlenmiştir. 2020 yılında internet kullanan bireylerin son üç ay içinde interneti kullanma amaçlarına bakıldığında, en yüksek oranlarla mesajlaşma (%95,1), internet üzerinden sesli veya görüntülü arama yapma (%88,1) ve sosyal medya (%80,2) kullanımının öne çıktığı görülmektedir. Ülkemizde internet kullanım oranları incelendiğinde, 2019 yılında 16-74 yaş arasındaki bireylerin %75,3’ünün, 2020 yılında ise %79’unun internet kullandığı belirlenmiştir. 2020 yılında internet kullanım oranı kadınlarda %73,3, erkeklerde ise %84,7 şeklinde dağılım göstermiştir. Evlerinde internet erişim imkanına sahip olan hanelerin dağılımı incelendiğinde, ailelerin 2019 yılında %88,3’ünün, 2020 yılında ise %90,7’sinin bu imkana sahip olduğu belirlenmiştir. Bu veriler ışığında, ülkemizde on yıl önce internetin aile içinde kullanım oranının ve interneti eğitim amaçlı kullanım oranının düşük düzeyde olduğu, bu oranların yıllar içerisinde yükseldiği söylenebilir.

Son birkaç yılda çok sayıda çevrimiçi aile yaşam eğitim programı geliştirilmiş olmasına rağmen, bu programların geliştirilmesindeki en iyi uygulamalar hakkında çok az çalışma söz konusudur. Aile yaşam eğitimcileri çevrimiçi programların planlanması, program içeriğinin oluşturulması, geliştirilmesi, uygulanması, değerlendirilmesi ve iyileştirilmesinde etkin bir rol almaktadır. Çevrimiçi aile eğitimi, eğitim etkinliklerinin geleneksel yöntemlerinden ziyade internet aracılığıyla uygulandığı durumlar şeklinde tanımlanabilir. Teknolojik cihazlarının ve yazılımlarının sürekli gelişimi web

tabanlı eğitimlerle uzmanlar, eğitmenler veya meslektaşlarla etkileşim fırsatları sunan ve yapılandırılmış öğrenme deneyimlerine imkan tanıyan geniş bir yelpazede çeşitli program olanakları sağlar (Ebata ve Dennis, 2011). Bazı programlar bu unsurların bir kısmını veya tamamını kullanır. Gruplar için tasarlanmış programlar, eşzamanlı olarak veya kullanıcılar için uygun zamanlarda eğitim almak için fırsat sağlar. Ayrıca, oyun veya simülasyon tasarımı çevrimiçi aile eğitimi için uygun yeni bir araç olarak kabul edilmektedir (Hughes vd., 2012, s.713).

Çevrimiçi aile eğitim programının içeriği, uygulayıcının hedeflediği öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına göre değişmektedir. Araştırmalar sosyal ağ aracılığıyla ebeveyn koçluğunun öğretmen-ebeveyn, ebeveyn-ebeveyn ve ebeveyn-çocuk etkileşimini ve çocukların akademik başarısını artırdığını göstermektedir (Gündüz, 2018, s.491). Çoğu durumda, çevrimiçi teknolojiler aile eğitimi ele almak için uygun bir seçenektir. Teknolojideki ve telekomünikasyondaki gelişmeler ailelerle işbirliğini kolaylaştırabilir ve uygulayıcıların ebeveyn ve çocuk gelişimini uzaktan desteklemelerine olanak sağlayabilir. Çevrimiçi aile eğitimi, pratisyenlere her ailenin karmaşık günlük yaşamlarını ve bunun sonucunda ortaya çıkan planlama, konum ve hizmet modu tercihlerini karşılamak için daha fazla esneklik sağlar. Çevrimiçi aile eğitimi, okulların ebeveynlere destek verme amaçlı gerçekleştirdiği toplantıların koordine edilmesini de kolaylaştırabilir. Mesafe, maliyet ve yoğunluk nedeniyle yüz yüze toplantılara katılımda zorluk yaşayan ebeveynler için bu eğitimler avantajlı bir alternatif niteliği taşır (Curtiss vd., 2016, s.159).

Çevrimiçi aile eğitim programlarında verimliliği sağlamak için uygun bir model seçmek önemlidir. Problemlere odaklanmak yerine, aileler için müdahale geliştirmek yaygın olarak kullanılan modellerden biridir. Hughes'un geliştirdiği telafi edici (güçlendirici) model, çevrimiçi aile eğitimleri için önerilen bir modeldir. Güçlendirmenin altında yatan birkaç varsayım vardır. Bunlardan biri güçlendirme modelinin hem sorunları (ihtiyaçları) hem de çözümleri belirlemek için uzmanların sorunları olduğuna inanılan bireylerle birlikte çalışmasına imkan tanıdığına ilişkindir. Çevrimiçi aile eğitimi için kullanılan tek bir kavramsal çerçeve yoktur. Yaşam seyri perspektifi, yaşam boyu aile eğitimi çerçevesi ve yetişkin öğrenme teorisi gibi çok sayıda yaklaşım bu çerçevede yer almaktadır. İnternetin insanların günlük yaşamına girmesinden bu yana, bu yeni bilgi teknolojisi azalan maliyeti ile ailelere erişimini sürekli artırmaktadır. İnternet, giderek daha popüler bir iletişim yolu ve bilgi kaynağı haline gelmiştir. Aynı zamanda ileriye dönük bir eğitim yöntemi olma niteliğine sahiptir. İnternet, neredeyse sınırsız bir izleyici havuzuna potansiyel erişim sunar. İnternet bağlantısı olan yerlerde ihtiyaç halinde birden çok kullanıcıya birden çok kez

hizmet sunulabilir. Yerel tabanlı hizmetler önemli olmaya devam ederken, internet aile yaşam eğitiminin verildiği zaman, mekan ve yöntemde değişiklikleri teşvik etmektedir. Ancak bu değişikliklerin yönü ve etkinliği belirsizliğini korumaktadır. Çevrimiçi uygulamaların hedef kitle üzerindeki etkilerinin ve ortaya çıkan sonuçların bilimsel olarak tespiti bir gerekliliktir (Linlin, 2005, s.26).

Hali hazırda 148 ülkede yaklaşık 3 milyon insanı enfekte eden Koronavirüs (Covid-19) salgını, dünya çapında iki yüz binden fazla ölümle sonuçlandı ve dünya çapında kaosa yol açmıştır. Okulların kapatılması ve bunun öğrenme üzerindeki etkisi ve eğitimin öğrenciler, ebeveynler ve öğretmenler üzerindeki yükü gibi birçok başka sorunun acilen ele alınması gerekmektedir (Bhamani vd., 2020, s.10). İnsanlar arasında fiziksel temastan kaçınma ihtiyacı, virüsün yayılmasını azaltma ihtiyacı, birçok ülkenin evde kalmak için kurallar ve öneriler getirmesine neden olmuştur. Aileler, aniden değişen koşullarda yeni günlük rutinler oluşturmak için yetişkin sorumlulukları, mesleki sorumluluklar, çocukların uzaktan eğitimleri ve diğer günlük görevler arasında denge sağlamak için mücadele içindedirler (Häkkilä vd., 2020, s.2). Dünyanın dört bir yanındaki hükümetlerin çoğu, salgınının yayılımını önlemek için eğitim kurumlarını geçici olarak kapatmaktadır. Okullar, sosyal aktivite ve insan etkileşiminin merkezleridir. Okullar kapandığında, birçok çocuk ve genç, öğrenme ve gelişim için gerekli olan sosyal teması imkanlarından mahrum kalır. Bu durum özellikle daha savunmasız ve dezavantajlı gruplar için ani ve uzun süreli bir etki oluşturur. Çevrimiçi iletişim uygulamaları öğretmenler ve öğrenciler arasındaki iletişimi sağlamak için alternatif bir yol olarak kullanılmaktadır. Etkileşimli çevrimiçi sınıflar sosyal etkileşim için fırsatlar sağlar ve uzaktan öğrenme yoluyla herkes için eğitimin sürekliliğini kolaylaştırır (Bhamani vd., 2020, s.11). Aileler salgın sırasında öğretmen rollerini üstlendikçe, öğrenme ihtiyaçları artmış ve farklılaşmıştır. Bu noktada ailelerin öğrenme ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu ihtiyaçları karşılayacak çevrimiçi aile eğitim hizmetleri verilmesi önem taşımaktadır (Sahin ve Shelley, 2020, s.39). Covid-19, yüksek öğrenimi de kapsayacak şekilde geniş bir zaman dilimindeki gelenekleri altüst etmiştir. Herkesin bir çözüm aradığı böylesine alışılmadık bir durumda, çevrimiçi öğrenme, normallliği sürdürmek için fırsatlar sunar. Çevrimiçi iletişim önceki alışkanlıklarının bir parçası olduğu için öğrenciler bu yeni çizgiye uyarlanabilir ve esnektir. Yapılması gereken bu alışkanlığı eğitim ve akademik faaliyet alanlarını da kapsayacak şekilde başarıyla genişletmektir (Angelova, 2020, s.284).

İnternet çağının evrimi, bilgi kontrol odağının uzmandan tüketiciye kaymasıdır. Çevrimiçi eğitim, minimum denetimle kendi kendine çalışma sürecidir. Yerel tabanlı hizmetler önemli olmaya devam ederken, internet, aile

yaşam eğitiminin verildiği zaman, mekan ve yöntemde değişiklikleri teşvik etmektedir. Ancak bu değişikliklerin yönü ve etkinliği belirsizliğini korumaktadır. Çevrimiçi uygulamaların kimler için, hangi şekillerde, hangi koşullar altında, hangi sonuçları beraberinde getirdiğinin belirlenmesi önem taşır (Linlin, 2005, s.27).

3. Evlilik Eğitimi

Evlilikle ilgili ilk bilgiler, dünyaya gelen aile içinde öğrenilir. Çocuklar, aile içinde anne babalarının evliliklerini izleyerek model alırlar. Aile, evlilikte uyumun devamlılığı için gerekli tutum ve davranış modellerinin öğrenildiği ilk birimdir. Anne babaların tutum ve davranışları yanlış ise, hatalı model örnek alınmış olunacaktır. Yanlış davranışları model alan bireyler, ileriki yaşamlarında kendi evliliklerinde de aynı hataları muhtemelen tekrarlayabilmektedir.

Evlilik ilişkilerini koordineli yürütebilmek için evliliğin getirebileceği yükümlülükleri üstlenme konusunda bilinçli ve hevesli olmak ve yükümlülükler konusunda tecrübe sahibi olmak gerekmektedir. Bu sebepler, evlilik öncesi ve evliliğe hazırlık sürecindeki ilişki geliştirme programlarının gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Evlilik öncesi eğitimle, evlenecek bireyler birbirlerini daha iyi tanıma imkanı bulacaklardır. Evlilik hayatı konusunda kendilerini nelerin beklediğini bileceklerdir. Olası çıkacak sorunlara karşı hazırlıklı olup, ona göre önlemlerini önceden alabileceklerdir. Evliliğe daha gerçekçi bakabilecek ve sağlam temellere oturtulmuş bir evlilik gerçekleştirmiş olacaklardır. Çocuk sahibi olmadan eşler arasındaki bağ bu sayede güçlenecektir. Evliliğin ilk dönemlerinde ve ebeveynlikte karşılıklı çıkabilecek olası sorunlara karşı nasıl davranacaklarını bilerek hata yapma oranı en aza inmiş olacaktır.

Evlilikte eşler arasındaki uyumda; evlenmeden önce, evlilikle ilgili çıkabilecek sorunlarla ilgili önceden eğitim almanın önemi, tüm dünyada bilimsel çalışmalarla da kanıtlanmıştır. Ülkemizde 2019 yılında 542 bin 314 olan evlenen çift sayısı 2020 yılında %10,1 oranında azalmayla birlikte 487 bin 270 olmuştur (TÜİK, 2020b). Evlilikte eşlerin uyumu için karı- koca ilişkilerine ilişkin bilgi sahibi olunması önemlidir. Bu konuda, evlilik öncesi eğitim alınarak yapılan bilinçli hazırlık, evliliğe iyi bir başlangıç yapabilmenin altın anahtarıdır. Evlilik öncesi eğitimle, evlenecek bireyler, iletişim becerileri geliştirme, evlilikle ilgili gerçekçi beklentiler içine girme ve ilişkide çıkabilecek sorunlarla ilgili stratejiler kurma konusunda bilgilendirilmiş olurlar. Ülkemizde evlilik eğitimleri üniversiteler, halk eğitim merkezleri veya belediyeler tarafından verilmektedir. Bu tür eğitimlerin sayısı sınırlıdır. “Evlilik Okulu Projesi” adı altında İstanbul

Üniversitesi tarafından 1998 tarihinde, evlilik öncesindeki ve evliliğin ilk dönemlerindeki bireylere yönelik eğitimler verilmiştir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

Evlilik okulu hedef kitlesini evli olmayanlar, evliliğin ilk yıllarında olanlar veya evlilikle ilgili bilgilerini güncellemek isteyenler oluşturmaktadır. Evlilik eğitiminde evliliğe hazırlık süreci ve bu süreçte yaşananlar, evlilikte güç ve denge, iş hayatı ve evlilik uyumu, cinsel yaşamın evliliğe etkisi ve evli bireylerin sorun çözme becerileri, erken çocukluk döneminin gelişim özellikleri, iletişim çatışmaları, eş seçimi, aile yönetimi, aile yaşam döngüsü, boşanma vb. konular işlenmektedir. Profesyoneller genellikle evlilik eğitim programlarına katılmayı seçen çiftlerin klinik çiftler kadar sıkıntılı olmadığına ve sıkıntılı çiftlerin evlilik eğitimi için iyi adaylar olmadığını belirtmektedir (DeMaria, 2005, s.243).

Evliliklerin yapısına ve oluşan ihtiyaçlara cevap verebilecek birçok evlilik eğitim programı mevcuttur. Bilgi temelli ilişki geliştirme programlarından biri olan ve 1977 yılında Bernard Guerney tarafından bütüncül bir yaklaşımla geliştirilen İlişki Geliştirme Programının içeriğinde, bireylerin ilişkilerinde hedefledikleri durumlara ulaşmalarında en önemli güçlükler olarak “uygun bilgi, beceri ve eğitim yetersizliği”, “gerçek dışı beklentilerden kaynaklı yaşantılar” ve “başkalarını beklenmedik şekilde etkileyen davranışlar”dan bahsedilmektedir. Diğer bir programın adı Çift İletişimi Programıdır. Miller, Wackman ve Nunnally tarafından geliştirilmiştir. Farkındalık tekerleği, konuşma, dinleme, ve çatışma becerilerinin öğretilmesi üzerinde durulmaktadır. Bu programda ayrıca bireyin kendisinin ve partnerinin özsaygısını geliştirme sorumluluğu da vurgulanmaktadır. Önleme ve İlişki Geliştirme Programı Markman tarafından Denver Üniversitesi’nde oluşturulmuştur. Programın içeriğinde, çiftlerin ilişkideki negatif etkileri ve zıtlıkları temel alınmıştır. Markman çiftlere sorun çözme becerileri öğretildiğinde, evliliklerin başarılı olma ihtimalinin artacağını belirtmiştir. Evliliğe Başlamadan Önce Koruma Programı Parrott tarafından Seattle Pasifik Üniversitesi’nin İlişki Geliştirme Merkezi tarafından geliştirilmiştir. 8-10 seansta başarılı evlilikler kurmayı amaçlayan bir programdır. Evlilikle ilgili mitleri belirlemek, aile yapılarından gelen kuralları değiştirme, özgür düşünme, etkili iletişim becerileri geliştirmek, cinsiyet farklılıklarını kabullenmek gibi amaçları vardır. Evlilik Öncesi Hazırlık /Geliştirme Programı, Minnesota Üniversitesi’nde Olson tarafından 1978 yılında geliştirilmiştir. 1996 yeniden gözden geçirilmiş ve yenilenmiştir. Bireyin kendini ve eşini değerlendirdiği eklektik yaklaşıma dayanmaktadır. Bireysel sorunlar, boş zaman etkinlikleri, cinsel ilişki, dini inançlar, rol ilişkileri, çocuklar ve ebeveynlik gibi konular işlenmektedir. İmago İlişki Terapisi programı Hendrix ve Hunt tarafından oluşturulmuştur. Eş seçiminde bilinç dışının etkisini vurgular.

Bunların dışında Evlilik Öncesi Ardışık Eğitim Programı, Yakın İlişki Becerileri Uygulama Programı, Bütünleştirici Evlilik Öncesi Psikolojik Danışma Programı, Sağlıklı İlişkiler Kurma Programı, Çift Bağlılığını ve İlişkilerini Geliştirme Programları da evlilik öncesi uygulanan programlardır (Kalkan ve Hamamcı, 2015, s.187).

Her gün milyonlarca insan çeşitli çevrimiçi eğitimlere katılmaktadır. Daha önce yüz yüze etkileşimler yoluyla kurulan ve sürdürülen ilişkiler, artık yeni bir kişilerarası ilişki türü olan sosyal teknoloji ile gerçekleştirilmektedir. Bu ilişkilerde bireyleri, çiftleri ve aileleri desteklemek için görev alan danışmanlar için çevrimiçi eğitim ortamları fırsatlar sunmaktadır. Çok sayıda evlilik ve aile uzmanı, bilgisayar teknolojisi konusunda uzmanlık geliştirmekte ve mevcut internet fırsatlarından yararlanmaktadır. Uzaktan eğitim, video konferans, e-posta vb. araçlar danışman eğitimlerinin geliştirilmesine hizmet etmektedir. Pek çok mesleki dernek ve danışmanlık kuruluşu eğitim uygulamalarında interneti bir araç olarak değerlendirmeye başlamıştır. İnternetin bir araç olarak kullanılması evlilik ve aile danışmanlığında kullanılan güncel bir uygulamadır. İnternet, geleneksel aile terapistlerinin eğitim ortamı oluşturma ihtiyaçlarına giderek daha fazla yanıt vermektedir. Çevrimiçi danışmanlık uygulamaları, yüz yüze verilen danışman eğitimlerine göre bünyesinde çeşitli farklılıklar barındırsa da, temelde çiftlerin evlilik ilişkilerine rehberlik etmek için etkili bir araç olarak kabul edilmektedir. Teknoloji, ailelerin ilişkilere bakışını değiştirmektedir. Ailelerin çoğu, hala keşfetmekte olduğumuz çevrimiçi ortamları aktif olarak kullanmakta ve bu ortamların işlevselliğini kabul etmektedir (Jencius ve Sager, 2001, s.296).

Evlilik danışmanlığı, bir çiftin evliliklerini zenginleştirebileceği elverişli yöntemlerden biridir. Mentorluk, en iyi yaklaşımlardan biridir. Başarılı bir mentorluk ilişkisi, mentorlar ve danışanlar arasındaki sıcaklık ve yakınlık duygularına dayanmaktadır. Bir güven ilişkisi kurulduğunda, danışanlar daha derin duygularını ifade etme ve karşılıklı anlayış için yeni yollar keşfetme konusunda daha fazla özgürlük hissederler. Mentorlar ve danışanlar çevrimiçi sesli konferans gibi teknolojik bir araçla etkileşime girdiğinde etkileşimin yapısının değişip değişmeyeceği tartışılmaktadır. Etkileşim aracı olarak kullanılan çevrimiçi konferans yöntemleri, katılımcılar arasında özellikle sıcak, güvene dayalı bir etkileşim ve iletişim becerilerini öğrenmek ve uygulamak için etkili bir ortam sağlamaktadır. Birçok program, müfredat ve materyal evliliklerin zenginleştirilmesine yöneliktir. Her birinin değeri, ilişkilerin geliştirilmesinde ne derece etkili olduğunun belirlenmesiyle ölçülebilir. Yüz yüze evlilik danışmanlığının mümkün olmadığı durumlarda çevrimiçi sesli konferans uygun bir alternatif olarak görünmektedir (Doxsee, 2004, s.2). Çevrimiçi evlilik eğitimi geleneksel eğitimin mümkün olmadığı durumlarda etkili bir evlilik eğitim fırsatı

sunmaktır. Çiftlere romantik aşkı nasıl yaratacaklarını ve sürdüreceklerini öğretmeye odaklanan bilişsel-davranışçı bir çerçeveye sahip bu çevrimiçi eğitimler, iletişim engellerini çözmek için potansiyel çözümleri sunmakta ve çiftleri sağlıklı iletişim davranışlarına yönlendirmektedir. Bu doğrultuda, evlilik eğitim programlarının içeriğinin zenginleştirilmesi ve evlilik eğitimine ilişkin araştırmaların özellikle kriz zamanlarında iletişim engellerini azaltmak ve sorunlu çiftlere ulaşmak için deneysel olarak doğrulanmış bir müfredattan uyarlanmış çevrimiçi evlilik eğitimlerini geliştirmeye odaklanması önem taşımaktadır (Chalmers, 2020, s.151).

4. Boşanma Eğitimi

Boşanma evlilik kadar bir eski kurumdur. “Karı ve kocanın, tekrardan başka bir evlenme yapabilecek şekilde yaşamlarını ayırması ve alınan hukuki bir kararla evliliklerini tamamen sonlandırmasına boşanma denilmektedir” (Yıldırım, 2004, s.59). Ebeveynler ayrıldıklarında veya boşandıklarında, değişen derecelerde ve türde çatışmalarla dolu, acımasız bir süreç yaşanabilir. Çatışma ve öfke çoğu aile için normatif ve sağlıklıdır, ancak çatışmanın zarar veren duruma geçtiğini belirleyen çizgi çeşitli risk faktörlerine bağlıdır. Ebeveynler arasındaki yoğun, olumsuz ve düşmanca çatışmanın özellikle kronik ve uzun vadeli olmasının çocuklar için zararlı olduğu konusunda hem deneysel hem de teorik çalışmalarda bir fikir birliği vardır. Aile Mahkemelerinin ailelerin yaşamlarında oynayabileceği rolün farkında olarak, çoğu mahkeme, ebeveynler arasındaki düşmanca ve olumsuz çatışmayı azaltmaya çalışmak ve bazı boşanmış ailelerde bulunan ebeveynlik kapasitesinin azalmasına karşı çalışmak için yaklaşımlar geliştirmiştir (Singer, 2009, s.363).

Bireyler, boşanmanın yıkıcılığını azaltma ve bu konuda kontrol mekanizmaları geliştirme çabasıyla yeni metotlar geliştirme yollarını aramaktadır. Genellikle boşanma ile alakalı olarak, ebeveyn eğitim programları, çoğu ülkede aile mahkemeleri ile ilişkilendirilerek tamamlayıcı aile hizmetinin bir parçası olarak görülmektedir. Boşanma ile alakalı ebeveyn eğitim programlarındaki amaç, boşanma kararı alan karı-kocaların, boşanma süreci ve sonrasında ortaya çıkabilecek stresle ve olumsuzluklarla nasıl başa çıkabileceklerine dair bilgilerini artırmak, boşanma sonrası çocuklarının sosyal hayatta, çevreyle olan ilişkilerindeki uyumu en üst seviyeye çıkartmak ve ebeveynlerin aralarında gerçekleşebilecek çatışmaları ve olumsuzlukları azaltmaktır (Sayan Karahan, 2020, s.343)

Boşanmaların gerek bireyler gerekse toplumlar üzerinde olumsuz etkileri mevcuttur. Aynı zamanda arada çocuk varsa boşanmaların ilişkiyi bitirmediğini, sadece ilişkinin formunu değiştirdiği düşünülebilmektedir. Kadın cinayetlerinin bir kısmı da boşanma sürecinde gerçekleşmektedir. Özellikle de kadının boşanma talebi söz konusuysa cinayet gerçekleşmektedir. Yıldırım'ın yapmış olduğu çalışmada, en yaygın olan ikinci cinayet sebebi, boşanma ve ayrılma isteklerinden oluşmaktadır. Kadının ayrılma, boşanma isteği, erkeğin saldırgan eğilimleri arttırmaktadır. Erkek bireysel olarak sosyal kimliğinin bütünlüğünü bozmamak için kadının boşanma isteğine mantıksal yaklaşma noktasında sıkıntı yaşayabilmektedir. Kadın cinayetlerinin azımsanmayacak bir bölümünde temelini inildiğinde, kadınların ayrılık talebi ve boşanması isteği öne çıkmaktadır (Yıldırım, 2018, s.3).

Boşanma sonrası istatistiklerine bakıldığında boşanma sonrası tekrar eski eşle evlenme oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bu nedenle boşanma süresinde danışmanlık almak, bu süreçteki gerginlikleri azaltmaya, eşleri doğru ve akıllıca düşünmeye sevk edebilmesi açısından önem taşımaktadır. Eşler arasında uzlaşma sağlandığı takdirde, boşanmanın yanında getireceği maddi ve manevi külfet de ortadan kalkacaktır. Tüm dünyada boşanmaların geçmiş yıllara oranla artış gösterdiği görülmektedir. Türkiye'deki boşanma oranlarında da artış eğilimi gözlemlenmektedir. 2020 yılının Temmuz ayında bir önceki yıla göre artış görüldü. Boşanma sayısı 2019 yılı Temmuz ayında 13 bin 555 iken %69,9 artarak 2020 yılının aynı ayında 23 bin 25 oldu. 2020 yılında boşanmaların %35,3'ü ilk 5 yılda, %20,7'si ise 6-10 yılda gerçekleşmiştir. Kesinleşen boşanma davaları sonucunda 2020 yılında 135 bin 22 çift boşanmış, 124 bin 742 çocuk ise velayete verilmiştir (TÜİK, 2020b).

Ülkemizde boşanma eğitimi dava sürecinde aile mahkemeleri tarafından görevlendirilen alan uzmanları tarafından verilmektedir. Mahkemenin talebi doğrultusunda otuz yaşını aşmış, evli, çocuklu ve lisansüstü eğitimini aile problemleri konusunda tamamlamış sosyal çalışmacı, psikolog, ve pedagoglarca tarafların uyuşmazlık nedenlerinin tespitine yönelik çalışma yürütülür. İhtiyaç halinde uzmanlardan görüş alınabilmektedir. 2019 yılından itibaren bu uzmanlar adliye müdürlüklerinde, Aile Bakanlığı tarafından görevlendirilmektedirler. Boşanma Danışmanlığı; süreç öncesi, süreç içi ve süreç sonrası danışmanlık hizmetlerini kapsamaktadır. Bu hizmet illerdeki Sosyal Hizmet Merkezlerinde ve Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerinde verilmektedir. Bu merkezlerde ailelere iletişim, sorun çözme, çatışma yönetimi, öfke kontrolü, tek ebeveynli aile yapısı vb. konularda destek verilmesi amaçlanmaktadır. Bu konularda ailelere çeşitli özel kurumlar ve uzmanlar da danışmanlık desteği sunmaktadır (Akkaya,

2014, s.26; Koçak vd., 2019, s.858; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

Ebeveynler için boşanma eğitimi, mahkemelere bağlı boşanma eğitim programları sunan ve uygun koşullar altında ebeveynler için boşanma eğitimine katılımı zorunlu kılan çeşitli uygulamalarla çocuklar için olumlu sonuçları teşvik etmeye yönelik çabanın bir parçası haline gelmiştir. Programların çoğu çocukların ihtiyaçlarına ve ebeveynlerin çocuğun refahını nasıl etkilediğine değinirken, ebeveynler arası çatışma ve ebeveynlik becerileriyle ilgili konular kısmen ele alınmaktadır. “Parents Forever” gibi boşanma eğitimi kursları, iyileştirilmiş birlikte ebeveynlik davranışlarına yönelik çabalarında ebeveynleri desteklemeyi amaçlamaktadır. Ebeveynler arasındaki çatışmanın, ebeveynlerin eğitimlerden yararlanma düzeyini nasıl etkilediği konusunda çeşitli araştırmalar yapılması gerekmektedir (Cronin vd., 2017, s.50).

Boşanma, çocukların hayatlarını, sosyal, ekonomik ve psikolojik boyutlarıyla derinden etkilemektedir. Bu süreci daha kolay atlatabilmek, anlaşmazlıkları çözmek ya da en aza indirmek amacıyla arabulucuk sistemi geliştirilmiştir. “Arabuluculuk; mahkemeye intikal eden boşanma davaları sırasında, boşanma aşamasındaki çiftler arasındaki sorunların çözümüne katkı sağlamak amacıyla sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, avukatlar ve alan uzmanlarınca kullanılan bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır” (Barker, 2003, s.405). Bu yöntem dünyada ve ülkemizde uygulanan bir yöntemdir. Çocuklu bir aile iyi bir boşanmada, aile olma özelliğini korur. Ebeveynler - evlendiklerinde yaptıkları gibi - çocuklarının duygusal, ekonomik ve fiziksel ihtiyaçlarından sorumlu olmaya devam ederler. Temel dayanak, eski eşlerin, çocuklarıyla ve çocukları aracılığıyla akrabalık bağlarının devam etmesine izin vermek için yeterince işbirliğine dayalı bir ebeveynlik geliştirmesidir (Amato vd., 2011, s.512).

Çocuklar için bir risk faktörü olarak boşanma bir halk sağlığı sorunudur. Çalışmalar, ebeveynleri boşanmış çocukların, ebeveynleri hala evli olan çocuklara kıyasla uyum sorunları geliştirme riskinin iki katından daha fazla olduğunu göstermektedir. Boşanma tüm aile üyelerinin pek çok açıdan zorluk yaşamasına neden olabilmektedir. Boşanma eğitimi bu zorlukları aşabilmek için yardımcı olmayı amaç edinmektedir. Çevrimiçi boşanma eğitimi, birçok program ve katılımcı için hızla eşit derecede uygun bir seçenek haline gelmekte ve yerleşik müfredat çevrimiçi izleyiciler için uyarlanmaktadır. Parents Forever eğitim programı ile ebeveynlerin, çocuklarının diğer ebeveynleri ile iletişim kurarken olumsuz tepkilerini kontrol etme becerilerinde gelişmeler gözlemlenmiş ve çatışma miktarında önemli bir azalma olduğu belirlenmiştir. Parents Forever'ın

çevrimiçi versiyonunun ebeveynler için olumlu davranış değişikliğini teşvik etmede etkili olduğu görülmüştür. Çevrimiçi boşanma eğitimi, ebeveynlere ulaşmak için potansiyel olarak elverişli bir kapasiteye sahip olsa da, geliştirilmesi için sürekli bir araştırma ve değerlendirme süreci ile test edilmesi ve kanıtlanması gerekecektir. Bowers vd. (2011, s.776) içerik ve öğretim tasarımı açısından çevrimiçi boşanma eğitim programlarını incelemiş ve yüz yüze boşanma eğitimi ile ilgili tespit edilen yetersizliklerin çoğunun çevrimiçi programlamada tekrarlandığını belirlemiştir. Araştırmada ayrıca etkileşim düzeyinin artırılması ve süreçten geçmiş olan boşanmış ebeveynlerin ifadelerinin eklenmesiyle, öğretim tasarımına yönelik daha fazla öğretmen liderliğindeki ve akran destekli modellerin dahil edilmesinin mümkün olduğu belirtilmiştir. Schramm ve McCaulley (2012, s.603) yüz yüze boşanma eğitim programını çevrimiçi bir programla karşılaştırmıştır. Çevrimiçi boşanma eğitimi geliştikçe ve yüz yüze programların çevrimiçi sürümleri kullanıma sunuldukça hizmetlerin etkililiğini ve programın etkinliğini belirleyen değerlendirmeler önem kazanacaktır. Boşanma eğitim programları bazı yerlerde çevrimiçi kurslar şeklinde eğitim seçeneği sunmaktadır. Çevrimiçi bir seçenek sunmak, özellikle belirli coğrafi veya finansal zorluklarla karşı karşıya olan ebeveynler için katılımı kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Bazı çalışmalarda çevrimiçi seçeneklerin uygulandığı bölgelerde çevrimiçi boşanma eğitimi kurslarının etkinliğini değerlendirmenin önemini vurgulanmıştır (Becher vd., 2015, s.262).

Boşanma eğitimlerine yaklaşık 50 yıl öncesinde başlanılmıştır. Teknolojik platformlardaki yeni oluşumlar, yenilikçi uygulayıcıların çevrimiçi boşanma eğitim programları oluşturmalarına izin vermiştir. Bu programların içeriği, boşanmakta olan ebeveynleri işbirliğine dayalı olarak, eş ebeveynlik ilişkilerini geliştirerek, çocuklarının yüksek yararına nasıl odaklanacakları konusunda eğitmek için tasarlanmıştır. Araştırmacılar boşandıktan sonra devam eden ebeveyn çatışmasına maruz kalmanın çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini belgeledikçe, bu programlara olan ilgi hızla artmıştır (Wilcox, 2009, s.82).

Çevrimiçi boşanma eğitim programları geleneksel yüz yüze programların tam olarak yerini almasa da, çevrimiçi seçenek de yaygın hale gelmektedir. Çevrimiçi boşanma eğitim programlarının etkinliğini, özellikle aileler ve çocuklar için en uygun sonuçları sağlamak ve yasal hedeflere ulaşmak için uygun kurs süresi açısından değerlendirmeye devam etmek önemlidir (Turner vd., 2019, s.537). Boşanma eğitimi, reşit olmayan çocukları olan ebeveynlerin boşanma eğitimi için artan sayıda katılımı mahkemelerin yönlendirdiği danışmanlık hizmetleri temelinde verilebilmektedir. Boşanma eğitimi 1970'lerden bu yana çeşitli şekillerde hizmet sunmaktadır. Genel olarak, boşanma eğitim programları, etkili ebeveynlik becerileri ve ebeveynlerin

boşanma sürecine uyumuna odaklı bir yaklaşım içermektedir (Turner vd., 2021, s.66).

Yüz yüze programlara göre çevrimiçi boşanma eğitim programlarının artıları ve eksileri vardır. Çevrimiçi programların birkaç önemli avantajı, program hizmetlerine daha iyi erişim ve daha fazla rahatlıktır. Çevrimiçi programlar, sınırlı kaynaklara sahip kırsal alanlardaki katılımcılar da dahil olmak üzere daha büyük bir nüfusa ulaşabilir. Buna ek olarak, çevrimiçi boşanma eğitimi, fiziksel engelli, uzun mesafeli bir hareket, sık seyahat eden veya sahip olduğu gibi yüz yüze bir programa kolayca katılamayan ve yüz yüze görüşmeyi zorlaştıran diğer yaşam durumlarına sahip ebeveynlere ulaşabilir. Ayrıca, küçük çocukları olanlar, ulaşma erişimi kısıtlı olanlar veya programları yüz yüze bir programın sunulduğu zamanlarda katılım imkanı olmayan birçok ebeveyn için daha uygundur (Schramm ve Becher, 2020, s.544).

Çevrimiçi programlar, eğitimciler ve kullanıcılar için kolaylık ve esneklik, ebeveynler için zengin içerik ve destek, maliyet tasarrufu ve geleneksel programların dışında bırakılabilecek kitlelere ulaşma fırsatı gibi bir dizi avantaj sunar. Bununla birlikte, çevrimiçi boşanma eğitim programlarının kapsamlı değerlendirmeleri minimum düzeydedir veya yoktur. Bu nedenle, çevrimiçi programların yüz yüze programların sınırlamalarını ne ölçüde ele aldığı ve yenilikçi çevrimiçi öğretim stratejilerinden ne ölçüde yararlandığı bilinmemektedir. Çevrimiçi programların popülaritesi arttıkça, teorik ve deneysel temellerini, kapsanan konuları, öğretim kalitesini ve etkililiğini belgelemek için araştırmalara ihtiyaç vardır. Bazı araştırmalar boşanmadan sonra aile iki farklı haneye de bölünse de ailelerin boşandıktan sonra bir sistem olarak işlemeye devam edeceğini varsaymıştır. Bu yaklaşım aile sistemleri teorisinin etkisinin kanıtıdır ve burada ailenin birbirine bağlı olduğu varsayılmaktadır. Ebeveynler arasındaki çatışma çocukların uyumunu etkiler ve çocuklar için her zaman yıkıcıdır. Çocukların yanında yaşamadığı, diğer ebeveyniyle olan çatışma nedenlerini ortadan kaldırmak boşanma eğitimlerinde ele alınan konuların başında gelir. Benzer şekilde, ebeveynlerin ilişkilerini yeniden müzakere etmeleri ve artık eş değilken ebeveyn olarak birbirleriyle nasıl ilişki kuracaklarını öğrenmeleri beklenir. Boşanma eğitim programlarının amacı temel düzeyde bir işbirliğini teşvik etmektir. Bu programlarda ebeveynler, iki hanede ebeveynlik yapmanın stresini gidermek için arkadaşlarından destek aramaya teşvik edilmişlerdir. Ayrıca çocukların ebeveynler arasında mesaj taşımaya veya çocuğun önünde diğer ebeveyni eleştirmesine karşı uyarıda bulunulmuştur (Bowers vd., 2011, s.778).

Boşanma eğitim programlarının içeriğinde genel ebeveynlik becerileri, ebeveyn işbirliğinin yararları, ebeveyn çatışmasının çocuklar üzerindeki etkisi ve çatışmayı azaltma stratejileri hakkındaki bilgiler yer almaktadır. Ebeveynlere çatışmayla daha etkin olarak başa çıkabilmeleri için “çocuğun önünde birbirlerini eleştirmekten kaçınma veya çocuğa çatışmanın çocuğun hatası olmadığına dair güvence verme” gibi stratejileri uygulamaları önerilir. Boşanma eğitim programlarının içeriğindeki konular: Yetişkin uyum sorunları (keder, suçluluk), yeni ilişkiler (cinsiyet / birlikte yaşama, yeniden evlenme, karma aileler), geniş aile ilişkileri (büyükanne ve büyükbabalar) ve boşanmanın ekonomik ve sosyal etkileri. Yetişkin odaklı boşanma eğitim programlarının içeriği, iki çekirdekli eş ve ebeveyn-çocuk ilişkileri etrafında odaklanma eğilimindedir. Bu odaklanma, zorunlu boşanma eğitiminin hedefleriyle tutarlıdır. Amaç ebeveynleri çocuklarını boşanmanın zararlı etkilerinden yani devam eden ebeveyn çatışmalarından en iyi nasıl koruyacakları konusunda eğitmektir. Bireysel yetişkin uyumu ve daha geniş ailevi ve sosyal bağlamda çocuk uyumunu etkilemektedir. Bu programlar ebeveynleri, çocuklarını boşanmanın zararlı etkilerinden, yani devam eden ebeveyn çatışmalarından en iyi nasıl koruyacakları konusunda eğitmektedir (Bowers vd., 2011, s.779)

Boşanma araştırmacıları ve eğitimcileri, boşanan ebeveynlerin kendilerinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılamasına yardımcı olmak için fırsatları artırmanın yollarını aramaya devam etmelidir. Ortak ebeveynlik eğitim programlarının hedefleri, uzunluğu ve içeriği bir seviyeye kadar farklılaşsa da, temel amaç hayatlarında iki ebeveynin olmasının çocuklara sağlayacağı faydalarla ilgili bilgileri paylaşmak, olumlu ve uygulanabilir ortak ebeveynlik ilişkilerini teşvik etmektir (Douglas, 2006, s.46). Yapılan araştırmalarda ortak ebeveynlikle ilgili eğitim programlarının, akademik düzeyde ele alınarak baştan değerlendirilmesi hususunda görüşler bildirilmiştir. Ortak ebeveynlik eğitim programlarının nasıl iyileştirilebileceğine ilişkin araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Aile mahkemelerinde yürütülen boşanma eğitimlerinin de yeniden değerlendirilmeye ihtiyacı vardır.

SONUÇ

Teknolojik ilerlemelerle gelişen uzaktan eğitim sistemleri, eğitim alanında yeni bir çağ başlatmıştır. Eskiden okul sıralarında yürütülen eğitim, şimdi cep telefonu, tablet veya bilgisayar karşısında evde veya başka bir fiziksel mekanda yapılabilmektedir. Hiç kuşkusuz bu süreçte pandeminin etkisi büyük olmuştur. Artık mekan ve zaman algısı farklı bir boyuta taşınmıştır. Belki önümüzdeki yıllarda dijitalleşmenin de etkisiyle bireylerin aile içi iletişim tarzlarında, eğitim

hayatlarında ve çalışma ortamlarında daha geniş kapsamlı değişimler yaşanacaktır. Toplumsal hayatta yaşanan değişimlere uyumda eğitim önemli bir araç konumundadır. Teknolojinin kullanımıyla ilgili yaşanan sıkıntılar, internet bağlantı sıkıntıları, bilgisayara ve internet alt yapısına sahip olmamak, eğitim sektöründe verilen bilgilerin değerlendirilmesi ile ilgili sorunlar, ders materyallerini iyi seçememek veya kullanamamak, öğrenci-öğretmen arasındaki iletişim kopuklukları vb. sorunlara rağmen uzaktan eğitimin toplumsal hayata çok yönlü faydalar sağladığı bilinen bir gerçektir.

Bu çalışma aile, evlilik ve boşanma eğitimleri üzerinde durmuştur. Tüm dünyada aileye yönelik evlilik öncesi ve sonrası eğitimler yürütülmektedir. Yüz yüze ve çevrim içi aile eğitimlerinde çocuk gelişimi ve eğitimi, aile yaşam döngüsünün evreleri, sağlıklı ailenin özellikleri, aile ekonomisi, ebeveynler arası iletişim sorunları, cinsel sorunlar, yaşlı sorunları ve öfke kontrolü gibi konular ele alınmaktadır. Bu eğitimlerin dışında evlenmeden önce ve evliliğin ilk dönemlerine yönelik evlilik okulları da açılmıştır. Bu okullar bireylerin kendini tanıması, evliliğin dönemleri hakkında bilgi sahibi olması, aile hukuku, çocuk bakımı ve olası çıkacak sorunlara karşı bilgi sahibi olması ve önceden ne yapılabileceğini bilme konusunda tecrübe kazandırmak amacına sahiptir. Günümüzde boşanma oranlarında da hem ülkemizde hem de dünyamızda büyük artış gözlenmektedir. Kadın cinayetlerinin sayısı da büyük artış göstermektedir. Özellikle de boşanma kararını kadın almışsa, kadın cinayetleri bu tür boşanma vakalarında daha çok görülebilmektedir. Çocukların velayetinde de sorunlar çıkabilmektedir. Boşanma süreci hem eşler hem çocuklar hem de yakın çevre açısından sancılı bir süreçtir. Bazen bu durum aile katliamına da dönüşebilmektedir. Sürecin daha az hasarla atlatılabilmesi için eğitim bir gerekliliktir. Boşanmalarda eşlerin ailelerinin de baskısı olabilmektedir. Aileler çiftlerin evlilik hayatını çıkmaza sokabilmektedirler. Yurt dışında evlenme öncesi evlenecek çiftlerin ailelerine de evlilikle ilgili eğitimler verilmektedir. Aslında bizim gibi geleneklerine bağlı bir toplumda da evlenecek gençlerin anne ve babalarına evlilikle ilgili eğitimler verilmelidir. Boşanma sürecinde ve sonrasında çiftlerin çocuklarına yaklaşımları çok önemlidir. Boşanma sürecinde yaşanan sorunlar çocukların ileriki yaşamları üzerinde silinemeyecek izler bırakabilir. Ayrılacak çiftler çözüm odaklı ve işbirliği içinde hareket etmelidirler. Çocuğun yanında ebeveynler birbirlerine ilişkin olumsuz tutumlar sergilememelidir. Çocuklar değil, anne-baba birbirinden boşanmaktadır. Bu sürecin hafif atlatılabilmesi için boşanma eğitimlerine ihtiyaç vardır. Yapılan literatür taramasında yurt dışında hem yüz yüze hem de çevrimiçi boşanma eğitimlerine ilişkin çalışmalara ve uygulamalara rastlanılmıştır. Elli yılı aşkın süredir boşanma eğitimleri verildiği görülmektedir. Eğitimin çıktıları konusunda da olumlu geri

dönüşler alınmıştır. Ülkemizde boşanma eğitimleri adı altında çok fazla uygulama ve çalışma maalesef yoktur. Bu tür eğitimlerin ve çalışmaların artırılması aile içindeki şiddet olaylarını ve cinayetleri önlemek, aile yapısını, çocukların ve eşlerin ruh sağlığını korumak için önemlidir. Aile mahkemelerince yürütülen arabuluculuk tek başına yeterli olamayabilmektedir. Yurt dışında çevrimiçi boşanma eğitimleri de yaygınlaşmıştır. Boşanma eğitimi veren internet siteleri kurulmuştur. Türkiye’de de bu tür uygulamaların yapılması gereklidir. Böylece bu tür eğitimlere daha kolay ulaşma imkanı sağlanabilir. Boşanma sürecine girmeden ya da girdikten sonra eşlerin aile terapisi alması gerekmektedir. Maddi imkan yetersizliğinden ya da bu konuda bilinçlendirilmenin azlığından dolayı çiftler terapi alamamaktadır. Devlet tarafından eşlere yönelik ve boşanma süreci ve sonrasında çocuklara yönelik ücretsiz terapilerin yapılması sağlanmalıdır.

Toplumsal ihtiyaçların tespiti ve ihtiyaçlara yönelik işlevsel aile, evlilik ve boşanma eğitimlerinin oluşturulması toplum sağlığı için bir gerekliliktir. Bu eğitim programlarıyla başarı elde edilmesi bireylerin aile ilişkisi becerilerinin gelişmesiyle mümkün olmaktadır. Bireylerin aile içindeki çatışmaları çözebilmesinde ve sağlıklı bir iletişim tarzıyla olaylara tepki verebilmesinde bilimsel yaklaşım ve eğitsel yönlendirmeler fayda sağlamaktadır. Verilen eğitimlerinde temel amaç evlilikleri ve aile yapısını güçlendirmek ve aile üyelerinin sağlıklı iletişim kurma becerilerini geliştirmektir. Bu becerilerin geliştirilmesi aile yapısının ve evlilik hayatının sağlam temeller üzerine oturtulmasını sağlamaktadır. Aile içinde yaşanan sorunların çözümlenememesi ve çiftlerin ayrılık kararı almasıyla birlikte bireyler zorlu bir süreçle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu süreçte yaşanabilecek sorunların sağlıklı bir biçimde çözümlenebilmesinde boşanma eğitimleri bireylere önemli bir destek sunmaktadır. Çeşitli etkenler aile hayatında bazı dönüşümlerin ve değişimlerin yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu değişimlere uyum sürecinde eğitim önemli bir destekleyici konumundadır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021), Aile danışmanlığı hizmeti, <https://ailevecalisma.gov.tr/athgm/uygulamalar/aile-danismanligi-hizmeti/> Erişim tarihi: 10.01.2021
- Akkaya, T. (2014). Boşanma davasında alınabilecek geçici hukuki korumalar veya hakimın müdahalesi yoluyla çocuğun korunması kapsamında zorunlu arabuluculuk ve boşanma süreci (aile) danışmanlığı. *Ankara Barosu*

Dergileri, 72(4), 25-61.

- Akpınar, B. & Aydın, K. (2010). Eğitimde değişim ve öğretmenlerin değişim algıları. *Eğitim ve Bilim*, 32(144), 71-80.
- Amato, P. R., Kane, J. B. & James, S. (2011). Reconsidering the “good divorce”. *Family Relations*, 60(5), 511-524.
- Angelova, M. (2020). Students’ attitudes to the online university course of management in the context of Covid-19. *International Journal of Technology in Education and Science (IJTES)*, 4(4), 283-292.
- Barker, R., ed. (2003) *The Social Work Dictionary*. Washington, DC: NASW Press.
- Becher, E. H., Cronin, S., McCann, E., Olson, K. A., Powell, S. & Marczak, M. S. (2015). Parents forever: Evaluation of an online divorce education program. *Journal of Divorce & Remarriage*, 56(4), 261-276.
- Bhamani, S., Makhdoom, A. Z., Bharuchi, V., Ali, N., Kaleem, S. & Ahmed, D. (2020). Home learning in times of Covid: Experiences of parents. *Journal of Education and Educational Development*, 7(1), 9-26.
- Bowers, J. R., Thomann Mitchell, E., Hardesty, J. L. & Hughes, J. R., (2011). A Review of Online Divorce Education Programs. *Family Court Review An Interdisciplinary Journal*, 49(4) , 776-787.
- Chalmers, J. H. (2020). Online marriage education during Covid-19 home lockdown: A multiple-baseline single-case experimental design. *Interpersona: An International Journal on Personal Relationships*, 14(2), 150-168.
- Cooper, C., Booth, A., Varley-Campbell, J., Britten, N. & Garside, R. (2018). Defining the process to literature searching in systematic reviews: A literature review of guidance and supporting studies. *BMC Medical Research Methodology*, 18(1), 1-14.
- Cronin, S., Becher, E. H., McCann, E., McGuire, J. & Powell, S. (2017). Relational conflict and outcomes from an online divorce education program. *Evaluation and Program Planning*, 62, 49-55.
- Curtiss, S. L., Pearson, J. N., Akamoglu, Y., Fisher, K. W., Snodgrass, M. R., Meyer, L. E. & Halle, J. W. (2016). Bringing instructional strategies home: Reaching families online. *Teaching Exceptional Children*, 48(3), 159-167.
- DeMaria, R. M. (2005). Distressed couples and marriage education. *Family*

Relations, 54(2), 242-253.

- Dikilitas, K., Duvenci, A. & Aytekin, C. (2009). A new look at distance Turkish learning: Survival guide. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 173-177.
- Douglas, E. M. (2006). *Mending broken families: Social policies for divorced families. How effective are they?*. Rowman & Littlefield.
- Doxsee, H. (2004). Marriage mentorship at a distance. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 5(3), 1-7.
- Duncan, S. F. & Goddard, H. W. (2016). *Family life education: Principles and practices for effective outreach*. Sage Publications.
- Gündüz, G. F. (2018). The investigation of parents' interactions and their children's learning levels at parental coaching carried out over social network. *Universal Journal of Educational Research*, 6(3), 491-518.
- Gür, Y. & Kurt, A. (2011). Türkiye’de Ailelerin Eğitim İhtiyaçları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(27), 33-62.
- Häkkilä, J., Karhu, M., Kalving, M. & Colley, A. (2020). Practical family challenges of remote schooling during Covid-19 pandemic in Finland. In *Proceedings of the 11th Nordic Conference on Human-Computer Interaction: Shaping Experiences, Shaping Society* (pp. 1-9).
- Hamamcı, Z. & Sevim, S. A. (2016). Türkiye’de Aile Rehberliği Çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(22), 77-87.
- Hrastinski, S. (2009). A theory of çevrimiçi learning as çevrimiçi participation. *Computers and Education*, 52(1), 78-82.
- Hughes, R., Bowers, J. R., Mitchell, E. T., Curtiss, S. & Ebata, A. T. (2012). Developing online family life prevention and education programs. *Family Relations*, 61(5), 711-727.
- Huisman, S., Edwards, A. & Catapano, S. (2012). The impact of technology on families. *International Journal of Education and Psychology in the Community*, 2(1), 44-62.
- Indira, D. & Sakshi, A. (2017). Online Learning. *International Education & Research Journal*, 3(8), 32-34.
- Jencius, M. & Sager, D. E. (2001). The Practice of Marriage and Family Counseling in Cyberspace. *The Family Journal*, 9(3), 295-301.

- Jethro, O. O., Grace, A. M. & Thomas, A. K. (2012). E-learning and its effects on teaching and learning in a global age. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 2(1), 203-210.
- Kalkan, M., Hamamcı, Z. & Yalçın, İ. (2015). *Evlilik Öncesi Psikolojik Danışma*. Anı.
- Koçak, O., Demirel, R. & Kırılıoğlu, M. (2019). Çocukların boşanmaya ve ebeveynlerine ilişkin algıları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(45), 857-892.
- Lanigan, J. D. (2009). A sociotechnological model for family research and intervention: How information and communication technologies affect family life. *Marriage & Family Review*, 45(6-8), 587-609.
- Linlin, Z. (2005). Internet in family life education. (Bachelor of Law). *Peking University*.
- Markus, B. (2008). Thinking about e-learning. In *Proceedings FIG International Workshop. Sharing Good Practices: E-learning in Surveying. Geo-information Sciences and Land Administration* (pp. 11-13).
- Moore, J. L., Dickson-Deane, C. & Galyen, K. (2011). e-Learning, online learning, and distance learning environments: Are they the same?. *The Internet and Higher Education*, 14(2), 129-135.
- Osmanoğlu, E. (2011). Türkiye’de Ailelerin Eğitim İhtiyaçları. *T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları*.
- Öztürk, C., Yiğit, E. Ö. & Karaduman, H. (2012). Examination of Technology in Turkish Social Studies Curricula. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 64, 85-94.
- Perry, E. H. & Pilati, M. L. (2011). Online learning. *New Directions for Teaching and Learning*, 128, 95-104.
- Sahin, I. ve Shelley, M. (Eds.). (2020). Educational practices during the Covid-19 viral outbreak: International perspectives. *Istes Organization*.
- Sayan Karahan A., (2020). Boşanma Aşamasında Mahkeme Merkezli Eğitim Uygulamalarına İlişkin Bir İnceleme, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı: 42, 341-362.
- Schramm, D. G. & Becher, E. H. (2020). Common practices for divorce education. *Family Relations*, 69(3), 543-558.
- Schramm, D. G. & McCaulley, G. (2012). Divorce education for parents: A

- comparison of online and in-person delivery methods. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53(8), 602-617.
- Sevim, Y. & Gezer Şen, B. (2018). Aile Yaşam Eğitimi. *Journal of International Social Research*, 11(60), 662-668.
- Sevim, Y.(2018). Evlilik Öğretilebilir mi?, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 11 Sayı: 61, 606-610.
- Singer, J. B. (2009). Dispute resolution and the postdivorce family: Implications of a paradigm shift. *Family Court Review*, 47(3), 363-370.
- Telli, S. G. & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 25-34.
- Tuncer, M. & Taşpınar, M. (2008). Sanal ortamda eğitim ve öğretimin geleceği ve olası sorunlar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 125-144.
- Turner, J. J., Bradford, K., Schramm, D. G., Higginbotham, B. J., Kopystynska, O. & Ferguson, M. (2021). Online divorce education: Learning from participants who want more. *Journal of Human Sciences and Extension*, 9(1), 66-83.
- Turner, J. J., Kopystynska, O., Schramm, D. G. & Higginbotham, B. (2019). Is one hour enough? Evaluating Utah's online divorce education course based on course length satisfaction. *Journal of Divorce & Remarriage*, 60(7), 537-551.
- Turow, J. & Lilach, N. (2000). The internet and the family 2000: The view from parents, the view from kids. Philadelphia, PA: The Annenberg Public Policy Center.
- TÜİK (2020a). 2020 Yılı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679) Erişim tarihi: 12.01.2021
- TÜİK (2020b). 2020 Yılı Evlenme ve Boşanma İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Boşanma-İstatistikleri-2020-37211> Erişim tarihi: 12.01.2021
- Wilcox, W. B. (2009). The Evolution of Divorce. *National Affairs*, 1(1), 81-94.
- Yıldırım, N. (2004). Türkiye’de Boşanma ve Sebepleri, *Bilgi (Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi)*, 28: 59-81.
- Yıldırım, S. (2018).Türkiye’de Son On Yılda İşlenen Kadın Cinayetleri Üzerine: Sebep, Sonuç ve Öneriler, *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*,

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: Technological devices, which have diversified and equipped with different features with the introduction of communication tools in our lives more effectively in the last century, have become both a platform where countries are striving to invent the best and the primary tools of society, starting from the current century. Technological devices are not only limited to the public sphere, but are also in our pockets. We can encounter new products of technology in all areas of our lives. Technological tools, which are indispensable for daily life because they facilitate our lives and increase the quality of time management, are now widely used in education. With the inclusion of technological tools in education, family, marriage and divorce education has also gained a different dimension. In this study, how online education, which is an important dimension of distance education, contributes to family and marriage studies and online family, marriage and divorce trainings will be discussed.

Methods: This research is based on a literature survey. Data collection in the research includes the compilation of academic studies published between 1999-2021 on online family, marriage and divorce education from a sociological perspective. Distance education evolved into learning on the Web in the mid-1990s. The literature search includes databases of Google Scholar, Web of Science, Jstor, Taylor & Francis, Springer and Science Direct. The keywords of distance education, online education, family education, marriage education, divorce education, online family education, online marriage education and online divorce education were used in the relevant search engines. Searches were carried out in titles, abstracts and within the text.

Findings: Nowadays, there is an increase in online education with the effect of epidemic diseases. The need to avoid physical contact between people and to reduce the spread of the virus has led many countries to introduce rules and recommendations for staying home. Families struggle to balance adult responsibilities, professional responsibilities, children's distance education, and other daily tasks in order to create new daily routines in suddenly changing conditions. As families took on the roles of teachers during the epidemic, their learning needs increased and diversified. At this point, it is important to determine the learning needs of families and to provide online family education services to

meet these needs. In order to meet the needs of our country, it is necessary to develop and update family, marriage and divorce trainings suitable for the society in a scientific framework. Although pre-marital and marital education is relatively common in our country, it is seen that divorce education is very low. Online technologies are a functional alternative to family, marriage and divorce education. Although online divorce education programs do not fully replace traditional face-to-face programs, the online option is also becoming common. In the light of Turkish Statistical Institute data, it is seen that ten years ago, the rate of using the Internet in the family and the rate of using the Internet for educational purposes was low in our country, and these rates increased over the years. Web-based training has replaced traditional face-to-face training. Millions of people participate in various online trainings every day. Online learning has become embedded in the education scene. Online family education can be defined as situations where educational activities are implemented via the internet rather than traditional methods. In most cases, online technologies are a viable option to address family education. Relationships that were previously established and maintained through face-to-face interactions are now realized with social technology, a new type of interpersonal relationship. Online educational environments offer opportunities for counselors who work to support individuals, couples and families in these relationships. Numerous marriage and family professionals develop expertise in computer technology and take advantage of internet opportunities available. Distance education, video conference, e-mail and similar tools serve to improve consultant training. Many professional associations and consultancy organizations have started to consider the internet as a tool in educational practices. Using the internet as a tool is a current practice used in marriage and family counseling. The Internet is increasingly responding to the needs of traditional family therapists to create an educational environment. Although online counseling practices have various differences compared to face-to-face counselor trainings, they are basically accepted as an effective tool for guiding couples' marital relations.

Results: Technology is changing the way families view relationships. Most families still actively use and accept the functionality of online environments that we are exploring. Online programs offer a range of benefits, such as convenience and flexibility for educators and users, rich content and support for parents, cost savings, and the opportunity to reach audiences that could be left out of traditional programs. The content of divorce education programs includes general parenting skills, benefits of parental cooperation, the impact of parental conflict on children, and conflict reduction strategies. Determining social needs and establishing functional family, marriage and divorce trainings for these needs is a necessity

for public health. Divorce training offers an important support to individuals in solving the problems that may occur during this process in a healthy way. Achieving success with these training programs is possible with the development of individuals' family relationship skills. Scientific approach and educational guidance are beneficial for individuals to resolve conflicts within the family and to react to events with a healthy communication style. The main purpose of the education given is to strengthen marriages and family structure and to develop healthy communication skills of family members. Developing skills in this direction makes it possible to establish family structure and marital life on solid foundations. With the problems in the family not being resolved and the couples making the decision of separation, individuals may face a difficult process. Various factors cause some transformations and changes in family life. Education is an important supporter in the adaptation process to these changes. The social impact created by the development of information technologies has become the focus of research in many disciplines. Although family researchers acknowledge the importance of the subject, it can be said that there are very few theoretical or applied studies. As the popularity of online programs increases, scientific research is needed to document the topics, teaching quality and effectiveness, and theoretical and experimental foundations of these trainings.